

трачак наде који нам је свима потребан у мраку у ком живимо? Озбиљни одговори на ова питања можда ће морати да сачекају неког храброг читаоца и истраживача, који ће се са идеологијама нашег света и политичком коректношћу, ухватити у коштац на једнако храбар начин као што је то учинио и писац Владимир Кеџмановић.

Ипак, ако у обзир узмемо да је сваки читалац Ем, онда то значи да верзија овог романа, питања и одговора на питања постоји бар онолико колико постоји и читалаца, а једно од тих многобројних питања које може искрснути док се чита овај роман јесте питање које се са наших малих екрана могло чути док смо сви били закључани и отуђени, усамљени и изоловани, а које је много пре нас поставио Борислав Пекић – радује ли се ико у паклу перспективи бесмртности?

Мср Наташа Д. КАТИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
Докторске студије
natasa_katic@yahoo.com

ЛАТЕНТНИ ЖИВОТ У СЕМЕНУ ПЕСМЕ

Саша Нишавић, *Пејтељка*, Дијак, Прибој Мајевички 2022

У природи ништа није случајно и природа по својој дефиницији не познаје празан ход. То важи за сваку природу, од зеленог окружја човековог до филозофске, естетичке и песничке природе. Књига Славомира Саше Нишавића *Пејтељка*, са својом разгранатом симболизацијом природе у наслову, доводи нас у промисао о петелци као стожеру и носиоцу цвета, листа или плода човекове духовности и хуманитета. Ако се, пре самог читања, осврнемо на цртеж Баћка Милачића на предњој корици књиге, наслутићемо да Нишавићева *Пејтељка* на првом месту носи семе јабуке илустровано српским оцилима или тетраграмским византијским крстовима династије Палеолог. Семенка сугерише латентни живот и привид статичности, док јабука својом примарном асоцијацијом у контексту српске и словенске традиционалне културе упућује на плодност, али и на библијску „јабуку раздора”.

Као у природи, нема празног хода ни у поезији, што је случај и са овом књигом. Још увек нисмо почели да читамо *Пејтељку* и иза њене корице у импресуму уочавамо занимљиву подударност. Збирка Саше Нишавића јесте шеснаеста књига у библиотеци или едицији насловљеном „Откровења”; издавач књиге зове се Дијак, а његово географско се-

диште је у Прибоју Мајевичком – граду близанцу старог српског града у Полимљу. Наслов едиције упућује нас на *Светио њисмо* и на откривалачку снагу песме; име издавача опомиње нас на личност песника, која је, како је говорио византолог Александар Каждан, још од Византије, примарно дијачка, писарска, монашка, најзад и божанска; док нас град Прибој, тј. његов брат близанац у Србији, враћа на град испод српске средњовековне тврђаве Јагат која нас даље асоцира на петелјку црног дуда веома важног у светосавској традицији.

Ако консултујемо *Речник српскога језика*, петелјка представља „дршчицу листа или плода дрвета”¹, а ако се осврнемо на песнички речник Саше Нишавића, већ у првој песми о духовној обмани – „Прелест” сазнајемо да петелјка држи реч књижевника и фарисеја из „Јеванђеља по Матеју”, где је петелјка ослонац или *axis mundi*, а реч „грешног раба” (7) или дијака – свет подупрт тим и таквим ослонцем. И у песми „Речи” увиђамо ову чудесну каквоћу речи која пропитује њихову духовност и суштаство, а у духу Раичковићевих речи „густих као смола” Нишавић кроји „[...] медоносне речи / [...] / што деле и држе свет” (9).

Петелјка је написана ћирилицом, а ћирилица је писмо које баштини петелјку као веома важну графичку ознаку, која је огледало њеног створитеља, односно, дијака. Јасно је да песничка традиција коју песник бира баштини много више од биологије, при чему петелјка није само држач листа или плода већ симболички и метафизички остварује везу са традицијом песме, певања, песничког језика и ћириличног писма. Када је у питању симболика петелјке у контексту чина писања и списатељске традиције, наслов књиге одводи нас до старог српског језика и ћириличног писма које познаје „петелјку” као својеврсни цветни завршетак слова или графеме која је, управо на основу тог детаља, одавала писара, дијака и вредног преписивача старих рукописа.² Петелјка у делима византијског и старог српског писца била је маргинална ознака ауторства у „светим” текстовима, док је петелјка Нишавићевог стваралачког замаха поетички маркер апсолута који у свом меритуму има песничког Атласа – божанство које на леђима држи свет и чува га од потпуне деструкције и духовне деградације.

Петелјка саображава четири циклуса: „Испод кључне кости”, „На суду врана”, „Касни сати”, „Будним ме држи, Господе” са четрдесет и четири песме. Уводна песма завршног циклуса која дели наслов са књигом – „Петелјка” попут разрешилице строфоидно у три стиха одговара на питања: Ко је јабука?; Шта је држи? и На који начин? Одговори су, иако изречени у три сведена стиха, у контексту Нишавићеве поетике у

¹ *Речник српскога језика*, Матица српска, Нови Сад 2011, 910.

² Види: Југослава Г. Ракић Младеновић, „Лична имена у Поменику манастира Дечана (XVI–XX век) палеографска, ономастичка и језичка анализа”, докторска дисертација, Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Београд 2021.

последњим трима књигама – *Чесџица* (2020), *Гавранов хлеб* (2021) и *Петелџка* (2023) равни својеврсном аутопоетичком триптиху који има задатак да у амбијент песме унесе снагу аутосинтезе и свођења рачуна са светоназорима властитих песничких уверења. Стихови јесу триптих јер из целе књиге *Петелџка*, као и књига које јој претходе, дедукују три у исти мах јасне и недвосмислене, као и симболичке и вишесмислене, дословне и фигуративне и у тој аутохтоној амбивалентности снажне и ефектне визуелне песничке слике. Стихови песме „Петелџка” гласе: „Србијо јабуко / Држи те петелџка / Монашка молитва” (55).

У контексту текстолошке анализе песма делује недовршено, али је семантички потпуна. Песник као да поштује закон отвореног завршетка који је био познат дијацима – византијским и српским писцима и писарима. Отворени завршетак у писању богослужбених текстова негован је јер се православна литургија доживљава као перманентно стање свести које траје и нема свој почетак и крај, већ отворени завршетак. Песма „Петелџка” за последњу реч има молитву, због чега нам говори да њена таква отвореност или незавршеност има задатак да настави да траје у молитви. Нишавић нам наговештава где престаје песма и њено уметничко поље, а почиње молитва и сфера духовности; где престаје реч, а започиње појање. Управо због те специфичне задршке или аутореференцијалне ручне кочнице, Саша Нишавић многе своје песме из *Петелџке* и *Чесџице* оставља да трају и након завршетка предметног света песме.

Нишавићеви песнички одговори поручују нам да је Србија поистовећена са библијском „јабуком раздора” и неслоге, али да је уз помоћ молитве држи Божја рука или петелџка. На овај начин увиђамо да је песник координатама свог песничког језика сишао у обзорје текста над текстовима и књиге над књигама – *Светиої љисма*. Сходно томе, јасно је да је петелџка заправо Логос схваћен као закон Бога, његова реч која је неизговорљива, али које смо свесни због њеног свеprisутства. Бројне песме из петелџке објашњавају нам да је петелџка својеврсна *љейџља* или, како је Јован Мајендорф говорио, суживот човека и Господа. Узмимо за пример песме: „Браћа”, „Проклетије” и „Будним ме држи, Господе” у којима се божанско ишчитава из есхатолошких теразија које Нишавић својим песничким алатима стилски уобличава на нивоу тематско-мотивске структуре песме. У том смислу, збирка песама *Петелџка* јесте певање о равнотежи, где је на једном тасу помор смисла и „крваво перје” братоубилаштва, док су на другом: нада, опроштај и молитва.

Рецензенти књиге скренули су нам пажњу на Нишавићев песнички језик својствен „крошњи језика”, како вели Живорад Недељковић и на „подударност поезије и молитве” по мишљењу Николе Вујчића. Да је спас српског друштва у Логосу тј. у молитви још 1902. године уочио је Милан Шевић у предговору за своју антологију поетских молитви

*Моли́тва у уме́йничкој ѿсми срѣској*³ у којем скреће пажњу да су две окоснице поезије са елементима молбе и мољења „религијско (верско) чувство” и „чувство родољубља”.⁴ Саша Нишавић у своју песничку текстуалност укључује ова два чувства искристалисана у епоси романтизма и буђења националне, духовне самосвести, чиме их реактуализује и смешта у дискурс савременог српског песништва са апологетским утемељењем.

Осим песничког освртања на традицију засновану у романтизму, песник се ослања на своје дубоко искуство напојено целокупном песничком баштином. Тако нису ретке посредне или непосредне везе Нишавића и модерних песника 20. и 21. века. У књизи *Чесѿица* песма „Епитаф” посвећена је Бранку Миљковићу⁵, а у збирци *Петљека* песма „Ватра” указује на исконску хераклитовску ватру као покретача и неминовности живота и света. Злата Коцић у циклусу „Марамѿца срчана” објављеном у часопису *Кораѿи* 2007. године⁶ има две песме сродне Нишавићевом делу – истоимена песма „Петљека” и „Острошки испосници” у којима се говори о речи која након изговарања постаје молитва или одашиља звук појања, фреквенцију мољења.

Четворолика књига Саше Нишавића јесте песничка квадрифора, где су четири циклуса у улози четири окна поетике и као таква заузима важно место у српској књижевности треће деценије 21. века. Циклуси „Испод кључне кости” и „На суду врана” у већој мери исповедају греховност појединца и колектива, док циклуси „Касни сати” и „Будним ме држи, Господе” упућују на молбу и мољење, са освртом на свеукупност света у којем нада у спасење мора и хоће да преживи.

Нишавићева песма стреми да буде нада у Логос или Нада која поручује да *Хрѿѿѿос је међу нама – јесѿе и биће*.

Др Милан ГРОМОВИЋ

научни сарадник

Филозофски факултет

Одсек за српску књижевност

Нови Сад

³ Милан Шевѿић, *Моли́тва у уме́йничкој ѿсми срѣској*, Матица српска, Нови Сад 1902.

⁴ Исто, 3–4.

⁵ Саша Нишавић, *Чесѿица*, ИПЦ – Фондација Група север, Нови Сад 2020, 13.

⁶ *Кораѿи*, год. 41, књ. 38, св. 7/8, 2007, стр. 45–47.